

Дмитрик Ольга Олександрівна

*завідувачка наукового відділу правових досліджень
використання природних ресурсів у сфері господарювання*

та забезпечення екологічної безпеки

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України,

завідувачка кафедри фінансового права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

докторка юридичних наук, професорка,

заслужена діячка науки і техніки України

ORCID: 0000-0001-5469-3867

Токарєва Катерина Олегівна

т.в.о. завідувача кафедри права

Закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет

імені академіка Юрія Бугая»,

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID: 0000-0001-7891-226X

КРЕДИТНІ УСТАНОВИ ЯК СУБ'ЄКТИ ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМ ІНДУСТРІЇ 4.0

У публікації зосереджено увагу на характеристиці небанківських фінансових установ як суб'єктів недержавного фінансування програм Індустрії 4.0. Підкреслено, що поряд із державним фінансуванням, яке відіграє домінуючу роль у забезпеченні реалізації програм Індустрії 4.0, приватне фінансування набуває розвитку, відбувається подальше зростання значення фінансових, і зокрема, кредитних, установ. Це пов'язано із тим, що надавати фінансові кредити в тому числі з метою впровадження Індустрії 4.0. за рахунок залучених коштів має право на підставі відповідної ліцензії лише кредитна установа.

Ключові слова: небанківські фінансові установи, кредитні установи, фінансування, Індустрія 4.0, цифрові технології.

Dmytryk Olga

Head of the Scientific Department of Legal Research on the Use of Natural Resources in the Sphere of Economic Management and Environmental Safety of the Research Institute of Legal Support for Innovative Development of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Head of the Department of Financial Law of the Yaroslav Mudryi National Law University, Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine

Tokarieva Kateryna

Acting Head of the Department of Law of the Higher Educational Institution "Academician Yuriy Bugay International Scientific and technical university", PhD in Law, Associate Professor

CREDIT INSTITUTIONS AS SUBJECTS OF FINANCING OF INDUSTRY 4.0 PROGRAMS

The publication focuses on the characterization of non-bank financial institutions as subjects of non-state financing of Industry 4.0 programs. It is emphasized that along with public funding, which plays a dominant role in ensuring the implementation of Industry 4.0 programs, private funding is developing, and the importance of financial, and in particular, credit, institutions is further increasing. This is due to the fact that only a credit institution has the right to provide financial loans, including for the purpose of implementing Industry 4.0, using the funds raised, on the basis of a relevant license.

Keywords: non-bank financial institutions, credit institutions, financing, Industry 4.0, digital technologies.

Впровадження програм Індустрії 4.0 в Україні, як і в інших державах, є важливим кроком до зміцнення конкурентноздатності як тих галузей економіки, які виробляють матеріальні і нематеріальні товари та послуги, національних промислових секторів, так і економіки в цілому. Водночас це стає можливим лише за наявності відповідного фінансування. Відповідно до п. 10 Постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 750 «Щодо

сприяння впровадженню технологічного підходу «Індустрія 4.0», фінансування заходів щодо впровадження інновацій у реальному секторі економіки може здійснюватися за рахунок коштів центрів, а також коштів, передбачених на відповідні цілі у державному чи місцевому бюджеті, а також інших не заборонених законодавством джерел [1]. До останніх цілком доречно віднести у тому числі й фінансові кредити, що надаються фінансовими, і зокрема, кредитними установами. Невипадково фахівці підкреслюють виключну важливість застосування для розвитку Індустрії 4.0. більш інноваційних і таких, що є ближчими до ринку інструментів фінансування – спеціальних позик для бізнесу [2]. Тож фінансові, і зокрема, кредитні установи можна віднести до кола суб'єктів фінансування програм Індустрії 4.0. зважаючи на це постає завдання у окресленні ознак таких осіб.

Згідно із п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» кредитна установа – це фінансова установа, яка відповідно до закону має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик [3]. При цьому надавати фінансові кредити за рахунок залучених коштів має право на підставі відповідної ліцензії лише кредитна установа.

Показово, що у Директиві 2006/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ» від 14 червня 2006 р., у п. 1 ст. 4 наведено таке визначення поняття «кредитна установа»: це компанія, діяльність якої полягає в отриманні депозитів або інших коштів, які підлягають сплаті, від населення та надання кредитів за свій власний рахунок; або установа-емітент електронних грошей [4]. Як бачимо, отримання депозитів і надання кредитів відносяться до основних видів діяльності кредитної установи, а постійне сукупне виконання цих двох операцій є визначальним критерієм для розуміння правової сутності кредитної установи. Окрім цього, ще однією ознакою кредитної установи є здійснення емісії електронних грошей. Електронні гроші як нова форма грошей виникли у 1990-х рр. у відповідь на запровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволили зберігати

гроші у вигляді економічної інформації на кремнієвому чіпі або на персональному комп'ютері [5, с. 123; 6, с. 53]. Тож, крім класичних кредитних установ, якими є банки, емітентами електронних грошей можуть бути і певні фінансові установи, яким надані повноваження на емісію електронних грошей.

Законодавство ЄС під «кредитною установою» розуміє установу банківського типу. Так, у ст. 18 названої Директиви встановлюється, що для потреб здійснення своєї діяльності кредитні установи можуть, незалежно від будь-яких положень держави-члена перебування щодо використання слів «банк», «ощадний банк» або інших банківських назв, використовувати на усій території Співтовариства ту ж саму назву, яку вони використовують на території держави-члена, на якій розташований їх головний офіс [4].

Таким чином, кредитною установою може бути банк чи небанківська фінансова установа. Водночас, у своїй діяльності небанківські фінансово-кредитні установи мають багато спільного з банками:

- функціонують у тому самому секторі грошового ринку, що й банки – у секторі опосередкованого фінансування;
- формуючи свої ресурси (пасиви), вони випускають подібно до банків, боргові зобов'язання, які менш ліквідні, ніж зобов'язання банків, проте, теж можуть реалізовуватися на ринку як додатковий фінансовий інструмент;
- розмішуючи свої ресурси в дохідні активи, вони купують боргові зобов'язання, створюючи подібно до банків, власні вимоги до інших економічних суб'єктів, хоч ці вимоги менш ліквідні і більш ризиковані, ніж активи банків;
- діяльність їх щодо створення зобов'язань і вимог ґрунтується на тих самих засадах, що й банків: їх зобов'язання менші за розмірами, більш ліквідні і коротші за термінами, ніж власні вимоги, внаслідок чого їх платежі за зобов'язаннями менші, ніж надходження за вимогами, що створює базу для прибуткової діяльності.

Разом с тим посередницька діяльність небанківських фінансових установ істотно відрізняється від банківської діяльності:

- вона не пов'язана з тими операціями, які визначені як базові банківські;

– вона не зачіпає процесу створення депозитів і не впливає на динаміку пропозиції грошей, а отже немає потреби контролювати їх діяльність так само ретельно, як банківську, насамперед, поширюючи на них вимоги обов'язкового резервування. Тому, законодавство всіх країн дає їм інший статус, ніж банкам – вона вузькоспеціалізована.

Традиційно кредитні установи класифікують за різними підставами. Так, за місцем на грошовому ринку та участю у формуванні пропозиції грошей їх можна поділити на банки і небанківські фінансово-кредитні установи. Банк – це юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [7]. Банки на грошовому ринку займають особливе місце, оскільки за своїм функціональним призначенням беруть участь у формуванні пропозиції грошей і можуть впливати на ринкову кон'юнктуру.

Що стосується небанківських кредитно-фінансових установ, то світова практика дає багато прикладів їх існування та розвитку, які, не маючи статусу банків, виконують окремі банківські функції або обслуговують окремі галузі. Ці інституції домінують у відносно вузьких секторах ринку та мають, як правило, специфічну клієнтуру. Вони не виконують усіх основних банківських функцій, а найважливішою рисою, яка відрізняє їх від банківських установ, є певна спеціалізація. Тож ознака певної спеціалізації в розглядуваному нами аспекті може стати ключовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щодо сприяння впровадженню технологічного підходу «Індустрія 4.0»: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 750. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-2021-%D0%BF#Text>.
2. Індустрія 4.0 – бенчмаркінговий аналіз розвитку країн ЄС та світу. URL: <https://www.it.ua/articles/industrija-40-benchmarkingovij-analiz-rozvitku-krain-es-ta-svitu>.
3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.

4. Директива 2006/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ» від 14 червня 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_862#Text.

5. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 6: Фінансове право / редкол.: М. П. Кучерявенко (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2020. С. 123.

6. Фінансове право : підручник / О. О. Дмитрик, Є. О. Алісов, Д. А. Кобильнік та ін. ; за ред. О. О. Дмитрик. Одеса : Видавництво «Юридика», 2022. 466 с.

7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

REFERENCES

1. Shchodo spriannia vprovadzhenniu tekhnolohichnoho pidkhodu «Industriia 4.0»: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 lypnia 2021 r. № 750. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/750-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

2. Industriia 4.0 – benchmarkinhovy analiz rozvytku krain YeS ta svitu. URL: <https://www.it.ua/articles/industrija-40-benchmarkingovij-analiz-rozvitku-krain-es-ta-svitu> [in Ukrainian].

3. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12 lypnia 2001 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> [in Ukrainian].

4. Dyrektyva 2006/48/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady «Pro zapochatkuvannia ta zdiisnennia diialnosti kredytnykh ustanov» vid 14 chervnia 2006 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_862#Text [in Ukrainian].

5. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia : u 20 t. Т. 6: Finansove pravo / redkol.: М. Р. Kucheriavenko (holova) ta in. ; Nats. akad. prav. nauk Ukrainy ; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy ; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv : Pravo, 2020. S. 123. [in Ukrainian].

6. Finansove pravo : pidruchnyk / O. O. Dmytryk, Ye. O. Alisov, D. A. Kobylnik ta in.; za red. O. O. Dmytryk. Odesa : Vydavnytstvo «Iurydyka», 2022. 466 s. [in Ukrainian].

7. Pro banky i bankivsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 7 hrudnia 2000 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> [in Ukrainian].